

ЛІТЕРАТУРА

1. Adult literacy in the Labour Market: a Literature Review. – Edinburgh : Stationery Office, 2001. – 45 p.
2. Credit accumulation and Tranfer Scheme [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.wikipedia.org/wiki/Credit_Accumulation_and_Tranfer_Scheme.
3. Recent Thinking in Lifelong Learning – a review of the literature / [R. Edwards, P. Raggatt, R. Harrison and others]. – Suffolk : DfEE, 1998. – 56 p.
4. Scholten A. Accreditation of Prior Learning: a Background Report / A. Scholten, R. Teuwsen. – Hague : SDU, 2007. – 83 p.

РЕЗЮМЕ

С. Н. Коваленко. Опыт реализации системы накопления и передачи кредитов (CATS) в университетах Великобритании.

В статье проанализирован опыт внедрения схемы накопления и передачи кредитов в системе высшего образования Великобритании, раскрыты основные задачи и принципы реализации данной схемы, освещены механизмы соотношения британской и европейской моделей кредитно-трансферной системы обучения, исследованы возможности и преимущества применения данной схемы в образовании взрослых.

Ключевые слова: высшее образование, система/схема накопления и передачи кредитов, модуль, кредит, консорциум университетов, образование взрослых.

SUMMARY

S. Kovalenko. The experience of applying Credit Accumulation and Tranfer System in the universities of Great Britain.

In the article the experience of applying Credit Accumulation and Transfer System in the universities of Great Britain is analysed, the main tasks and principles of the scheme are revealed, possible ways of correlation between British and European models of the Credit-Transfer System of leaning are described, prospects and advantages of the given scheme in adult education are researched.

Key words: higher education, Credit Accumulation and Transfer System, module, credit (unit), universities consortium, adult education.

УДК 371.315.6:51

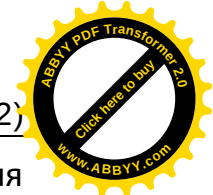
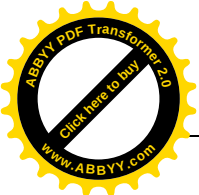
А. В. Красуля

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО АПАРАТУ ДОСЛІДЖЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФАНДРЕЙЗИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В ДЕРЖАВНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ США

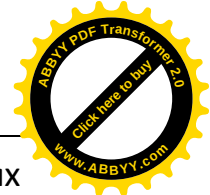
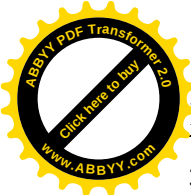
У статті висвітлено сутність основних понять дослідження управління диверсифікацією джерел фінансування університету в умовах ринкового середовища. Роз'яснено основні принципи, завдання та цілі фандрейзingu в державних університетах США та важливість його популяризації у ВНЗ України.

Ключові слова: фандрейзінг, паблік рілейшнз, благодійництво, меценатство, спонсорство, ендавмент, Асоціація випускників університету, глобалізація, неолібералізм.



Постановка проблеми. Актуальною проблемою управління університетом в умовах глобалізації та в контексті неоліберальної ідеології сучасних освітніх реформ є диверсифікація джерел фінансування. У ринкових умовах у соціальній політиці відбувається перехід від «великої держави» до «малої держави», що звужує свої повноваження. Отже, функціонування університету в таких умовах потребує інноваційних шляхів управління, у тому числі у сфері фінансового менеджменту. Одним із шляхів удосконалення управління ВНЗ ми вбачаємо фандрейзингову діяльність. Уведення термінології, що стосується управління фандрейзинговою діяльністю, в педагогічне дослідження – результат економізації педагогічного мислення. Тема функціонування ВНЗ в умовах ринкового середовища та фандрейзингової діяльності відносно нова і майже не розроблена у вітчизняній педагогічній науці. Цей вид діяльності не був раніше притаманним для вітчизняної вищої освіти, проте, зважаючи на світовий досвід, має в Україні значні перспективи. Більшість університетів, шукаючи шляхи свого виживання, експериментують, інколи діють методом випробувань та помилок, здебільшого інтуїтивно, не спираючись на світову практику. У сфері освіти доцільно вивчити цей досвід, аналітично трансформувати його до наших умов, узагальнити сучасний досвід і практику ВНЗ України, інших країн з альтернативного диверсифікованого фінансування. Нові соціально-економічні реалії вимагають нових підходів до пошуку необхідних фінансових, матеріальних та людських ресурсів для покращання якості функціонування університетів. Отже, ця проблема потребує теоретичного обґрунтування, розробки методики й упровадження існуючого зарубіжного досвіду у ВНЗ України.

Аналіз актуальних досліджень. Наукова проблема, що стала предметом вивчення, знаходиться в межах предметних полів педагогічної інноватики, порівняльної педагогіки та освітнього менеджменту. Отже, уважаємо за потрібне багатоаспектний розгляд стану її дослідженості. В українському науковому просторі проблеми реформування та інноваційного розвитку вищої освіти досліджуються у працях В. Андрущенка, А. Василюк, Б. Года, М. Згуровського, С. Клепка, О. Козлової, К. Корсака, В. Кременя, О. Листопад, Н. Ничкало, О. Огієнко, П. Сауха, Є. Суліми. Вагомий внесок у розроблення проблем порівняльної педагогіки зробили вітчизняні науковці Н. Авшенюк, М. Лещенко, О. Локшина, О. Матвієнко, Л. Пуховська, А. Сбруєва. Процеси глобалізації, інтернаціоналізації, розвитку європейського виміру вищої освіти висвітлюють А. Сбруєва, С. Семенов, В. Тітарчук. Доброчинність у сфері освіти України вивчає Н. Сейко. Теоретико-практичні

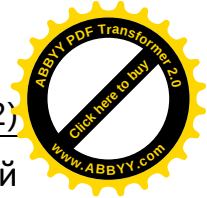
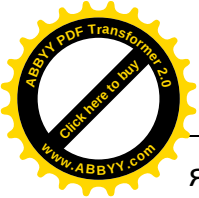


засади управління фандрейзинговою діяльністю висвітлено у працях зарубіжних науковців, зокрема таких, як У. Ліндал, К. Фальк. Аналіз вітчизняних та зарубіжних джерел засвідчує, що, незважаючи на низку праць, що висвітлюють окремі аспекти дослідження, проблема управління фандрейзинговою діяльністю у ВНЗ поки що не стала предметом системного вивчення й окремого розгляду.

Мета статті – з'ясувати сутність основних понять дослідження управлінських засад фандрейзингової діяльності, а також завдань та методів цієї діяльності в університетах США.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку суспільства на зламі століть можна охарактеризувати як протистояння між «глобалізацією» та «антиглобалізацією» – явищами, які певною мірою стосуються всіх без винятку сфер людської діяльності. Словник англійської мови «Коллінз» (1998) указує на те, що *глобалізація* – «це процес, що дозволяє фінансовим та інвестиційним ринкам працювати на міжнародній арені, значною мірою внаслідок скасування державного контролю і поліпшених комунікацій», а також «процес, завдяки якому компанія розширює свою діяльність у міжнародних рамках». Таке визначення відображає орієнтоване на бізнес неоліберальне розуміння поняття глобалізації, яке найбільш часто вживається в англійськомовних країнах [4, 67–94]. Особливий інтерес становлять чотири взаємопов'язаних аспекти прояву глобалізації: економічний, політичний, культурний і технологічний. Всі вони так або інакше впливають на розвиток і реструктуризацію одного з найважливіших соціальних інститутів суспільства – системи вищої освіти. З освітою пов'язано багато ключових питань глобалізації: транснаціональна освіта; забезпечення міжнародної якості; підприємницькі підходи до функціонування освіти; регіональна і міжрегіональна співпраця; інформаційні й комунікаційні технології та віртуальні навчальні заклади; поява нових освітніх посередників – провайдерів освіти, проблеми рівноправності та доступності освіти та ін. Тому для розуміння особливостей впливу процесів глобалізації на систему вищої освіти необхідно розглянути специфіку глобальних процесів у межах нової моделі управління, реформування, реструктуризації та інноваційного розвитку системи вищої освіти з точки зору нових вимог на перетині освітньої політики, освітньої інноватики та освітнього менеджменту.

Глобалізація у сфері політики здійснюється на засадах ідеології *неолібералізму*, що є притаманним стилю управління більшості урядів англійськомовного світу й абсолютній більшості наднаціональних органів, таких,



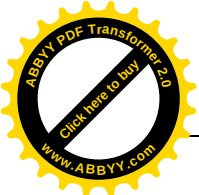
як Світова організація торгівлі (СОТ), Світовий банк і Міжнародний валютний фонд (МВФ). Сучасна філософія соціального управління підтримує вільну торгівлю і дію ринкових механізмів, застосовуючи їх до традиційних державних функцій, таких, як освіта, охорона здоров'я й енергозабезпечення [5; 9; 10]. Сучасні установи соціальної сфери, що функціонують за ринковими принципами, іноді згадуються як «гібридні організації», які поєднують елементи як державних, так і приватних підприємств [5]. У цю категорію входять і сучасні ВНЗ. Останнім часом багато країн істотно скоротили пряме фінансування освітніх закладів. Цю тенденцію можна сприйняти як частину послідовних реформ управління вищою освітою, що набули глобального виміру [1, 6]. Вітчизняні ВНЗ, як і заклади інших країн, зацікавлені як в отриманні прибутку (і таким чином у скороченні залежності від урядової підтримки, що постійно знижується), так і в ствердженні свого іміджу. На сьогодні з'явився термін «ВЗН-підприємство», який охоплює майже всі характеристики, властиві сьогоденній вітчизняній вищій освіті. Поняття «підприємство» у цьому контексті охоплює як економічні, так і наукові, академічні аспекти освітньої діяльності ВНЗ, виходячи з того, що ВНЗ функціонують, з одного боку, як традиційні академічні структури, а з другого боку, як ринкові, що вимушені підкорятися законам конкуренції.

Підприємницький погляд на функціонування й розвиток системи вищої освіти є лише одним із багатьох мотивів, який пробуджує інтереси практично всіх ВНЗ до діяльності з урахуванням процесів маркетинга освітньої сфери. Крім того потрібно зазначити, що ресурси, отримані ВНЗ від надання освітніх послуг, дають можливість, виходячи з внутрішніх потреб університету, використовувати їх з метою зміцнення і розвитку педагогічної, навчальної, дослідницької та матеріально-технічної інфраструктури закладу освіти.

Згідно з нашими науковими розвідками складовою маркетингового підходу в управлінні університетом можна вважати диверсифікацію джерел фінансування, що визначає новий термін «фандрейзинг». Відповідно до перекладу, що дає Оксфордський словник, фандрейзинг (fund-raising) складається з двох слів, перше з яких – це фінансування, вкладання коштів в цінні папери, а друге – підвищення, вирощування, збирання. Тобто це вміння покращувати своє ресурсне забезпечення на реалізацію соціально значущих проектів, що можуть бути спрямовані на розв'язання таких проблем: підтримка освіти як сфери створення суспільного знання; підтримка духовного та культурного середовища суспільства; боротьба з бідністю; пропагування здорового способу життя;

подолання соціальних проблем: насильства, безпритульності, наркоманії; подолання хвороб століття тощо. Згідно з джерелами [2; 3; 9; 11; 12], у фандрейзинга є кілька базових напрямів: гранти міжнародних благодійних організацій і фондів; кошти з місцевого бюджету; кошти з інших фондів; участь у державних (або регіональних) цільових програмах; звернення до комерційних компаній, банків; збір пожертв. Суб'єктами фандрейзингової діяльності виступають неприбуткові організації, а саме організації освіти (університети, школи, коледжі); організації охорони здоров'я (лікарні, госпіталі); організації культури (музеї, театри, бібліотеки, галереї); науково-дослідницькі інститути і лабораторії; релігійні групи; благодійні фонди тощо. Отже, фандрейзинг – це залучення додаткових ресурсів (людей, устаткування, інформації, часу, грошей та ін.) для реалізації проектів та/або підтримання існування неприбуткової організації, ВНЗ зокрема. Таким чином, пошук фінансових ресурсів посідає у цьому процесі важливе, але не єдине місце. Фандрейзинг – це мистецтво успішного переконання інших у тому, що діяльність вашої організації заслуговує на увагу і підтримку. У центрі фандрейзингу стоїть людина – фандрейзер або менеджер з фандрейзингу. Успішність залучення коштів багато в чому залежить від того, наскільки він володіє професійними навичками. Аналіз наукових джерел, присвячених фандрейзингу [1; 3; 9], дозволив виявити такі форми і методи цієї діяльності:

- участь наукових колективів у спільних проектах й отримання цільового фінансування за програмами міжнародних організацій.
- участь у проектах, фінансованих державою. Перевага цього методу в тому, що він створює основу для соціального партнерства між державними структурами і недержавним сектором, розвиваючи взаємний інтерес і розуміння необхідності довгострокового співробітництва.
- організація спеціальних заходів щодо збору коштів (благодійних вечорів, аукціонів, концертів, спортивних змагань).
- залучення волонтерів або добровольців – людей, що віддають безоплатно свій час, знання, професійні навички заради благородних цілей організації.
- особисті зустрічі. Хоча цей метод потребує великих витрат часу і високих професійних якостей фандрейзера, такі зустрічі є високоефективним інструментом, оскільки допомога надається не організацією організації, а людиною людині.
- ефективне використання ресурсів Інтернету для пошуку потенційних донорів, розміщення власних Web-сторінок з описом цілей і програм організації/ВНЗ.



– краудфандинг – колективна співпраця людей, які добровільно об'єднують свої гроші або інші ресурси разом, як правило через Інтернет, щоб підтримати зусилля інших людей або організацій.

– соціальна реклама. Часто малоефективний метод, хоча охоплює більшу аудиторію. Реклама може бути у вигляді розміщення спеціальних статей – звернень до ЗМІ, відеороликів для показу на спеціальних заходах, установки рекламних щитів, поширення буклетів, календарів, розклеювання плакатів, що відображають конкретну проблему, розв'язання якої життєво необхідно. Одним із сучасних видів реклами є розміщення банерів на порталах Інтернету, розсилка звернень через підписні адреси електронною поштою.

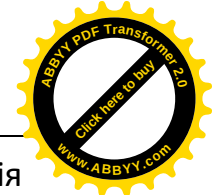
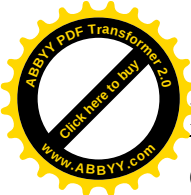
– розсилка листів подяки. Цей метод використовується для встановлення більш тісних контактів з учасниками благодійних заходів, з метою співпраці на регулярній основі.

– залучення членських внесків в організацію або шлях самофінансування. Однак у нинішній економічній ситуації внески не можуть бути великими, а тому достатнього фінансування цей метод не надає.

Логіка розгляду всіх понять фандрейзингової діяльності, що визначають сутнісну основу дослідження, вимагає охарактеризувати близький до фандрейзингу термін «*паблік рілейшнз*» (Public Relations), або зв'язки з громадськістю. Спочатку це поняття сприймалося як синонім реклами, а пізніше визначилися його характеристики, відмінність від реклами, розширилося трактування і роль у фандрейзингу. Таким чином, іноземні терміни «фандрейзинг» та «паблік рілейшнз» є синонімами в українській мові понять «залучення позабюджетних коштів» і «робота по зв'язкам з громадськістю».

Процесу позабюджетного фінансування стосуються і поняття «*благодійництво*», «*меценатство*», «*спонсорство*». Закон України «Про благодійництво та благодійні організації» дає такі визначення термінів «благодійництво», «благодійна діяльність»: благодійництво – добровільна безкорислива пожертва фізичних та юридичних осіб у поданні набувачам матеріальної, фінансової, організаційної та іншої благодійної допомоги; специфічними формами благодійництва є меценатство і спонсорство; благодійна діяльність – добровільна безкорислива діяльність благодійних організацій, що не передбачає одержання прибутків від цієї діяльності; (абзац третій статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 07.03.2002 р. № 3091-III).

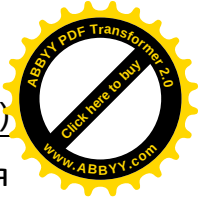
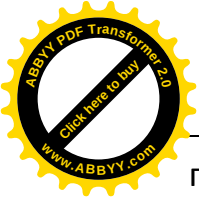
Історія університетів США багата на досвід благодійництва і меценатства, вивчення якого буде корисним для ВНЗ України. Цьому



сприяли дві головні причини: характер суспільних відносин та організація економіки держави. Під суспільними відносинами розуміються демократичні принципи побудови держави, під економічними – розвиток приватного підприємництва, вільного ринку та приватної власності. Однією з особливостей розвитку університетів США є система місцевого самоврядування, участь громадськості в його управлінні й визначенні політики розвитку. Демократія побудована на тому, що люди розуміють відповідальність за підтримку соціально важливих галузей, які забезпечують загальний добробут. Історично так склалося, що законодавство Америки спрямоване на заохочення до благодійництва, філантропії. Отже, використовуючи давні українські традиції меценатства, американський досвід, університети України повинні відродити старі та знайти нові форми залучення коштів на справи, корисні для всього суспільства [1, 89–92]. На жаль, в Україні благодійництво серед приватних осіб найменш поширене, що пов'язано з низьким рівнем життя, викорінюванням за роки радянської влади самого поняття благодійництва.

Одним із понять основної групи термінів, що відносяться до дослідження управління фандрейзинговою діяльністю, є *Асоціація випускників університету (Alumni Association)*. Підтримка американських університетів з боку випускників, їх друзів, батьків, а також викладачів і співробітників дозволяє будувати історію університету, забезпечуючи студентів можливостями світового класу та розв'язує багато проблем, які постають перед вищою освітою сьогодні. Крім того, Асоціація випускників (Alumni Association) підтримує Місію університету, а саме інтеграцію студентів в університетські співтовариства, стимулювання їхнього інтелектуального, соціального і духовного розвитку, а також, у співпраці з викладачами, підготовка студентів до безперервного навчання і глобального громадянства [11; 12]. Благодійна підтримка допомагає залучати та утримувати кращих викладачів, підвищувати стипендії, створювати й підтримувати дослідницькі центри, забезпечувати коледжі найсучаснішими ресурсами, розширювати міжнародні програми, а також здійснювати довгострокове фінансове оздоровлення університету, підвищуючи рівень недоторканного цільового капіталу.

Цільовий капітал (endowment, ендавмент) – це сформована за рахунок пожертвувань частина майна некомерційної організації/ВНЗ, передана в довічне управління з метою отримання доходу, який повинен використовуватися для фінансування статутної діяльності організації. Умовою ендавменту є те, що ці гроші не витрачаються, а вкладаються або інвестуються в банки, у виробництво, університет має постійний річний



прибуток. Прикладом є всесвітньо відома Нобелівська премія. Для українського законодавства це нове поняття, однак воно добре відомо в законодавчій практиці інших країн, насамперед у США [2, 32–34; 9]. Незалежно від цільового призначення ендавмента, сукупні активи пожертвувань ВНЗ є важливим показником його загального фінансового стану та впливає на рейтинг університету та його кола зв'язків. Рішення про інвестиції та витрати ресурсів університету приймаються Наглядовою Радою за участі Фінансового та Інвестиційного комітету Ради.

Таким чином, значення фандрейзингу зростає у розв'язанні проблем суспільства та закладів вищої освіти зокрема. У розвинених країнах фандрейзинг – повсякденна поточна діяльність багатьох неприбуткових організацій та університетів. У країнах з активною традицією фандрейзинга існує достатньо висока конкуренція за філантропічні (доброчинні) ресурси.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових розвідок дозволив дати таке визначення провідного поняття дослідження. Фандрейзинг – специфічний вид людської діяльності, спрямованої на залучення фінансових, інтелектуальних, часових та інших ресурсів для реалізації певних соціально значущих проектів, подолання актуальних проблем суспільства, особливо у сфері вищої освіти. Фандрейзинг має досить давні традиції в розвинених країнах Європи та Америки, де становить значну частину діяльності неприбуткових організацій: університетів, коледжів, шкіл, лікарень, госпіталів, музеїв, театрів, бібліотек, галерей, науково-дослідницьких інститутів, лабораторій, релігійних груп, благодійних фондів та ін. Методи фандрейзингу є дуже різноманітними, але мають спільну мету: якомога ефективніше залучити та використати певні ресурси. Фандрейзинг в Україні має дуже широкі перспективи, тому головним завданням сьогодення повинна стати популяризація фандрейзингу в Україні як необхідної суспільно корисної діяльності. Для цього потрібно виробити теоретичну концепцію фандрейзингу, його методик та узагальнити практику. Предметом подальшого дослідження буде виокремлення історичних етапів розвитку благодійництва в американських університетах, окреслення нормативних та з'ясування змістових і процесуальних засад управління фандрейзинговою діяльністю в державних університетах США, а також визначення можливостей використання прогресивного досвіду в аспекті досліджуваної проблеми в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Башун О. В. Фандрейзинг або мистецтво збирання коштів : наук-метод. рек. б-кам / О. В. Башун ; ред. Ю. О. Лебедева. – Донецьк, 1998. – 133 с.

2. Вінников О. Ендаументи в Україні / О. Вінников // Вісник Благодійництва. – 2010. – № 1 (7). – С. 32–34.
3. Основы фандрайзинга : учеб.-метод. комплекс. – Екатеринбург, 2008. – 17 с.
4. Сбруєва А. А. Тенденції реформування середньої освіти розвинених англomовних країн в контексті глобалізації (90-ті рр. 20 – початок 21 ст.) : [монографія] А. А. Сбруєва. – Суми : БАТ «Сумська обласна друкарня». Вид-во «Козацький вал», 2004. – 500 с.
5. Joel Spring. Research on Globalization and Education / Joel Spring // Review of Educational Research. – 2008. – Vol. 78, № 2, June. – P. 330–363.
6. Johnstone D. B. The Financing and Management of Higher Education: A Status Report on Worldwide Reforms / D. B. Johnstone, A. Arora, S. Experton. – Washington D. C. : The World Bank, 1998.
7. Patricia Hodgson DBE. The 21st century universities – less regulated but more accountable. Perspectives: Policy and Practice in Higher Education. – 2006. – Vol. 10, Issue 1, January. – P. 3–8.
8. Phillip W. Jones. Education and world order. Comparative Education. – 2007. – Vol. 43, № 3, August. – P. 325–337.
9. Principles and Techniques of Fundraising. The Fund Raising School. Center on Philanthropy at Indiana University, 2000. – 700 p.
10. Self P. Rolling Back the Market: Economic Dogma and Political Choice / P. Self. – London : Macmillan Press, 2000.
11. American University Washington, DC, Office of Development and Alumni Relations. Режим доступу:
<https://www.american.edu/giving/index.cfm>
12. Lasell College: Lasell Alumni Association. Режим доступу:
<http://www.lasell.edu/Alumni-and-Friends/Lasell-Alumni-Association.html>

РЕЗЮМЕ

А. В. Красуля. Характеристика понятийно-терминологического аппарата исследования управления фандрайзинговой деятельностью в государственных университетах США.

В статье освещена сущность основных понятий исследования управления диверсификацией источников финансирования университета в условиях рыночной среды. Разъяснены основные принципы, задачи и цели фандрайзинга в государственных университетах США и необходимость его популяризации в ВУЗах Украины.

Ключевые слова: фандрайзинг, паблик рилейшнз, благотворительность, меценатство, спонсорство, эндаумент, Ассоциация выпускников университета, глобализация, неолиберализм.

SUMMARY

A. Krasulia. Conceptual terminology characteristics of fundraising practices in American State Universities.

The article deals with the basic concepts of diverse funding sources management in American State Universities in the market environment. It explains the essence of basic principles, goals and objectives of American Universities fundraising practices and the importance of their promotion in Ukrainian Institutions of Higher Education.

Key words: fundraising, public relations, patronage, sponsorship, endowment, University Alumni Association, globalization, neoliberalism.